

„sivatági róka”, az Afrika-hadtest parancsnoka és vezértábornagy), Friedrich Paulus ezredparancsnok (vezértábornagy rendfokozatban a Sztálingrádnál bekerített német 6. hadsereg parancsnoka) nevét.

Végezetül engedtessek meg számomra egy megjegyzés, mely semmit nem von le a mű érté-

kéből. Véleményem szerint kevésbé nagyobb hangsúlyt helyezhetett volna a szerző az első világháború poklában az ellenséggel éppen olyan hősiiesen harcoló osztrák–magyar alakulatok helytállásának kidomborítására.

Balla Tibor

DAVID FRASER

ROMMEL

Erwin Rommel tábornagy élete

(Victoria Kiadó, h. n. [Budapest], 1995. 288 o, 296 ill.)

Még az 1950-es évek elején, általános iskolásként, részben angol nyelvtudásom fejlesztése, részben tájékozódásom elősegítése céljából, egy könyvet kaptam ajándékba a nagybátyámtól. Afféle paperback kötetet, amelyet az amerikai kiskatonák számára adtak ki. Maga a kötet a második világháború eseményeit ismertette a kiadás idejéig (1944 ősze), de olyan jól, hogy tanári munkámban még tavaly is használtam. Az érdekesség azonban a borítón található, ahol felsorolták a sorozat köteteit. S közülük az egyik: „Field Marshal Rommel: Infantry attack”. Már akkor leszűrtem a megállapítást: ha háború közben az ellenség a saját katonái számára kiadja valakinek a könyvét, az igen kiváló személyiség lehet.

Nos, ezzel a személyiséggel ismerteti meg az olvasót Fraser könyve. A szerző a legjobb angol-szász történelmi hagyományok követője. Távol áll tőle az ellenség (egykori ellenség) lebecsülése vagy megvetése, hacsak valami konkrét esemény ezt nem indokolja. Feltűnően jól tájékozott a német és közép-európai viszonyokban. Rossz véleménnyel van a párizsi-környéki békékről, viszont elismeri a német hadsereg jó kiképzettségét, az alparancsnokok önálló akciókra való alkalmasságát. Igen nagyra értékeli Seeckt tábornok alapozó munkáját a Reichswehr létrehozásában, mely nélkül nem lehetett volna oly rövid idő alatt ütőképesse tenni a Wehrmachtot. Máshogy ítéli meg a parancsnok feltétel nélkül, de nem túlkapásokkal végrehajtó tisztet-katonát, mint a túlbuzgókat. (Közülük nem egy később a nagy Hitler-rajongásból vak gyűlöletbe vált át, mint Stauffenberg.)

Tehát ilyen szerző kíséri végig a különösebb katonai hagyományok nélküli értelmiségi családból származó fiatal tiszt pályafutását. Ott vagyunk vele a nyugati front lövészárkaiban, a Déli-Kárpátok német hagyivadászként is szokatlan körülményei között, s az esküvőjén, mely

német viszonyok között szokatlan lehetett, hiszen Erwin evangélikus, Lucy pedig katolikus volt. Mindvégig mintaszerű házasságban éltek.

A békeidőszakban felettesei elismerik Rommelben a kiváló kiképzőt és a jó katonaiskolai tanárt, de a vezérkari akadémiára nem veszik fel. Ám végülis vezérőrnagy lett, s a lengyel hadjárat idején Hitler katonai biztosítóalakulatának a parancsnoka volt. Ez azonban, érthetően, nem elégítette ki, s leküzdve a „szakértők” minden ellenkezését, kiharcolta, hogy ő, a vezérkari végzettség nélküli gyalogos tiszt, egy páncélos hadosztály parancsnoka lehessen. A nyugati hadjáratot a 7. páncélos hadosztály parancsnokaként harcolta végig. Alapelve az volt, hogy „túl előreszalad”, nem áll le „szármait biztosítani”, hanem tovább rohan, amíg szét nem zilálja az ellenség hírendszert és hadtápját is.

A franciaországi hadjáratban ez tökéletesen bevált, bár néha a fele hadosztályról nem tudta, hogy éppen hol van, magasabb parancsnokai pedig róla. Azt hiszem – bár a szerző ezt csak érezteti – ezért is került Afrikába.

Fenti módszere ott is bevált – kivéve a „tobruki tüskét”. Ám az angolok (pontosabban: britek) keményebb ellenfelek voltak, mint a teljesen demoralizált franciák. És éppen akkor, amikor – nem utolsósorban a keleti front mindent elnyelő szükségletei miatt – akadozni kezd az utánpótlása, a brit 8. hadsereg új parancsnokot kap Montgomery személyében, aki maga mögött tudja az amerikai hadianyagot korlátlan mennyiségben szállító hadtápot.

Emberileg Rommelben és Montgomeryben sok közös vonás volt, mely katonáik és a kívülállók számára igen rokonszenvenessé, felettesei és vezető politikusaik szemében pedig nemegyszer kellemetlenné tette őket. Közvetlen feletteseiknek: Alexandernek, illetve Kesselringnek nem kevés energiáját emésztette fel a konfliktusok rendezése.

Rommel most akadt először vele szellemileg egyenrangú ellenfelére, akinek a hadvezetési módszere azonban egészen más volt. Montgomery – háta mögött az amerikai szállítmányokkal – nem volt hajlandó belemenni a Rommel által rákényszeríteni szándékozott „fogócskába”. Rommel tábornagyként is csapatist maradt, Montgomery már őrnagyként is vezérkariként gondolkozott. És csakis annyit volt hajlandó mindig előrenyomulni, amennyit mindenképpen biztosítani tudott.

Rommelnek ekkortájt nyílik ki a szeme az általa addig tisztelt Hitlerrel szemben. 1942. október 28-án tisztjei szeme láttára égetett el egy „Führerweisung”-ot, mely ellenkezett a hadifoglyokra vonatkozó nemzetközi egyezményekkel.

Az afrikai hadjáratot a tengelyhatalmak elvesztették. El kellett vesztíteniük, még akkor is, ha a tengely hadtápját nem bénították volna meg a szövetséges repülőgépek és tengeralattjárók. Rommelt – aki ezzel régen tisztában volt – még idejében felmentették, hogy hírneve megmaradjon.

Ekkor jön a franciaországi megbízás, ahol Rommelben már „kettős lélek” működik. Mindent megtesz azért, hogy az Atlanti Fal valósággá váljék, de egyre jobban megérlelődik benne az elhatározás, hogy...

...Hogy ha sikerül a szövetségeseknek megvetni a lábukat Franciaországban, akkor ő megnyitja a frontot. Vezérkari főnöke, Speidl vezérőrnagy, meggyőződéses antináci. Erre azonban nem került sor. A hebehurgya Stauffenberg balsikerű merényletkísérlete reménytelenné tesz mindent. (Stauffenberg a „legnácibb” német katonatisztek egyike volt még 1933 előtt, hogy aztán kiábrándulása a legsötétebb gyűlöletbe csapjon át.) A Gestapo működésbe lépett, s mikor a normandiai csata elveszett, Rommel életét már csak sebesülése hosszabbította meg. Witzlebent, Stülpnagelt felakasztották, Kluge öngyilkos lett, Speidlt elvitte a Gestapo (bár ké-

sőbb elengedték). Rommel tudta: nincs biztonságban. Vagy a Gestapo – s akkor a családja is veszélybe kerül – vagy az öngyilkosság. Az utóbbit választotta. Speidl volt egyébként az első (nyugati) német tábormeg, aki a NATO-vezérkarba bekerült!

A fordítás jó. A sajnos szinte „szokásos” leiterjakabokkal nem találkozom, azonban a kiadó néhány magyarázatot elhelyezhetett volna. Így pl. a szerző által a mai román térképek alapján sikerrel azonosított „Uricani” községről meg kellett volna írni, hogy az a Zsil völgyében lévő Petrosény bányaváros melletti *Urikány* volt az 1913-as Helységnevtár szerint. „Almássy grófról” meg kellett volna említeni, hogy nem volt gróf és *Almássy* írta a nevét.

És itt megint egy érdekesség: a német ügynököket Almásy repülőgépen zavartalanul elviszi rendeltetési helyükre, onnan simán eljutnak Kairóba – ahol azon nyomban elkapja őket a brit elhárítás... Erre mondaná Bagnold őrnagy, Almásy egykori sivatagkutató társa, hogy „No comment”... (Ő volt a brit 8. hadsereg vezető felderítőtisztje...)

Ugyancsak hiányolom annak a közlésnek elmaradását, hogy Rommel könyvei (Gyalogság előrel, 1943 és Háború gyűlölet nélkül, év nélkül, talán 1991) magyarul is megjelentek.

Mindent összevéve: a Kiadó dicséretet érdemel, hogy egy igen jó, a történészeknek és az érdeklődőknek egyaránt érdekes történeti biográfia a megjelenése után mintegy másfél évvel, *jó fordításban* már magyarul is olvasható.

Az említett néhány hiányosság lényegében nem csökkenti érdemben a könyv értékét. Azt viszont jó lenne tudni, hogy az eredeti kiadásban sem volt forrásjegyzék, vagy csak a magyarban maradt le?

Jó lenne az elmúlt háborúk jeles hadvezéreiről minél több ilyen színvonalú monográfiát olvasni.

Nagy Domokos Imre

REINHARDT LAUER – WERNER LEHFELDT (HRSG.)

DAS JUGOSLAWISCHE DESASTER

(Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1995. 187 o.)

Az utóbbi száz esztendő során különféle rendű és rangú közírók előszeretettel alkalmaztak szemléletes kifejezéseket a balkáni eseményekkel kapcsolatban. Ezek közül talán az „Európa puszkaporos hordója” bizonyult mind a mai napig a legsikerültebbnek. Újabbban azonban egyre gyakrabban hallani a forrongó félszigeten zajló, fel-fellángoló fegyveres konfliktus apropóján

„Európa szegényét” emlegetni. Ebben a szókapcsolatban kétség kívül tetten érhető a magát a civilizáció (egyik) bölcsőjének tekintő kontinensen élő józan gondolkodású embereket kínzó – legalább látszenen meglévő – lelki furdalás, valamiféle közös felelősség érzete a szörnyűségek bekövetkezése miatt. Kiérződik azonban mindebből egyfajta zavart értelenség is: a világ (és